

Često postavljena pitanja

RODNA RAVNOPRAVNOST I KLIMATSKE PROMENE

Sadržaj

ŠTA JE RODNA RAVNOPRAVNOST?	4
ZAŠTO JE RODNA RAVNOPRAVNOST BITNA ZA KLIMATSKE PROMENE?	4
ŠTA JE UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE (GENDER MAINSTREAMING)?	6
ZAŠTO JE UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE (GENDER MAINSTREAMING) BITNO?	6
UČEŠĆE I PREDSTAVLJANJE ŽENA U PROCESIMA ODLUČIVANJA.....	7
RAZMATRANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI UKLJUČENO U TEMATSKE OBLASTI	8
ADAPTACIJA	9
MITIGACIJA.....	9
TRANSFER TEHNOLOGIJE I RAZVOJ.....	10
FINANSIRANJE	10
PODIZANJE KAPACITETA	11
SMERNICE ZA UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE (GENDER MAINSTREAMING) U PROGRAME/IDEJE U OBLASTI KLIMATSKIH PROMENA	12
PRIMERI DOBRE PRAKSE	14

Posledice klimatskih promena se osećaju u svakoj zemlji na svim kontinentima. One negativno utiču na nacionalne ekonomije, ljudske živote, zajednice i države danas, i pretpostavlja se da će taj uticaj biti intenzivniji u budućnosti. Ljudi osećaju značajne posledice klimatskih promena, koje uključuju promene vremenskih obrazaca, porast nivoa mora i ekstremnije vremenske prilike. Emisije gasova sa efektom staklene bašte kao posledica ljudskih aktivnosti podstiču klimatske promene i nastavljaju da rastu.

Važno je napomenuti da u svim državama klimatske promene imaju veći uticaj na one delove stanovništva koji se najviše oslanjaju na prirodne resurse u svakodnevnom životu i/ili koji imaju najmanje kapaciteta da odgovore na prirodne opasnosti, kao što su suše, klizišta, poplave i uragani. Žene se obično suočavaju sa većim rizicima i većim opterećenjima usled klimatskih promena u situacijama siromaštva, a većina siromašnih na svetu su žene. Nejednako učešće žena u procesima donošenja odluka i na tržištu rada stvara nejednakosti i često sprečava žene da u potpunosti doprinose planiranju, kreiranju i sprovođenju politika vezanih za klimatske promene.

Međunarodna zajednica definiše rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i kao cilj sam po sebi i kao sredstvo za promovisanje razvoja uopšte. I zaista, postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica definisano je kao 5. od ukupno 17 ciljeva održivog razvoja (SDG).

Iako je svet postigao napredak ka postizanju rodne ravnopravnosti i osnaživanju žena u okviru Milenijumskih ciljeva razvoja (uključujući jednak pristup osnovnom obrazovanju devojčica i dečaka), žene i devojke i dalje trpe diskriminaciju i nasilje u svim delovima sveta.

Rodna ravnopravnost nije samo osnovno ljudsko pravo, već je neophodna osnova za mirni, prosperitetni i održivi svet.

Omogućavanje ženama i devojčicama da imaju jednak pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, dostojanstvenom radu i budu zastupljene u političkim i ekonomskim procesima donošenja odluka podstiče razvoj održive ekonomije i koristi društvima i čoveku u celini.¹

¹ Posebni podciljevi za cilj 5 su, između ostalog: i) Preduzimanje reformi kako bi se ženama pružila jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i drugim oblicima imovine, prava na finansijske usluge, nasleđivanje i prirodne resurse, u skladu sa nacionalnim zakonima; i ii) Povećati upotrebu tehnologije, posebno informacione i komunikacione tehnologije, u promovisanju osnaživanja žena.

ŠTA JE RODNA RAVNOPRAVNOST?

Kad kažemo „rod“ mislimo na društveno konstruisane kategorije koje opisuju žene i muškarce, a koje su često zasnovane na biološkom „polu“. Rod takođe podrazumeva odnose između žena i muškaraca. Kroz socijalizaciju, rod postaje definišući strukturni faktor u organizaciji bilo kog društva, a posebno u učešću u produktivnom i reproduktivnom radu. Društvene interakcije i odnosi moći između žena i muškaraca doprinose i odražavaju različite rodne uloge i odgovornosti, kao i pristup resursima. Rodna analiza omogućava donosiocima politika da razumeju i razvijaju politike koje to uzimaju u obzir.

Komitet za razvojnu pomoć (DAC) Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) 1998. godine definisao je rodnu ravnopravnost kao „...jednako uživanje žena i muškaraca u društveno vrednovanim dobrima, prilikama, resursima i nagradama. Cilj nije da žene i muškarci postanu isti, ali da se njihove mogućnosti i životne šanse postaju i ostanu jednake.“

Prilikom planiranja svojih projektnih ideja važno je da rodnu ravnopravnost ne poistovećujete sa ženama, ili rodnu analizu sa analizama koje su isključivo fokusirane na žene. Razumevanje odnosa, raspodele moći i diferenciranih uloga žena i muškaraca je ključno za razumevanje rodne ravnopravnosti. Poštovanje svih aktera uključenih u ovu dihotomiju je važno, obzirom da promišljanje samo o muškarcima ili samo o ženama u stvari znači isključivanje jedne polovine socijalne jednačine.

Rodna analiza tipično uzima u obzir razliku između različitih uloga žena i muškaraca u društvu, uključujući:

- ❖ Reproktivne uloge (obaveze vezane za svakodnevno podizanje dece i kućne poslove);
- ❖ Produktivne uloge (rad koji žene i muškarci obavljaju za novac ili dobra);
- ❖ Upravljačke uloge u zajednici (dobrovoljne i neplaćene aktivnosti na nivou zajednice);
- ❖ Političke uloge (učešće u donošenju odluka na svim političkim nivoima u ime zainteresovanih izbornih jedinica).

ZAŠTO JE RODNA RAVNOPRAVNOST BITNA ZA KLIMATSKE PROMENE?

Širom sveta, način na koje neko društvo vidi žene i muškarce oblikuje očekivanja, odluke, uloge, kapacitete i prava i žena i muškaraca. Iako klimatske promene ne diskriminišu i utiču na sve, žene i muškarci, zbog različitih društvenih uloga, mogu različito da iskuse posledice klimatskih promena, pri čemu su žene često nesrazmerno negativno pogođene ovim promenama. Žene, u poređenju sa muškarcima, često imaju

ograničen pristup resursima, manji pristup pravdi, ograničenu mobilnost i ograničen glas u kreiranju odluka i uticaju na politiku.

Istovremeno, rodne uloge i odgovornosti koje se generalno pripisuju ženama su prilika za angažovanje, pošto žene, zbog znanja i iskustava koje imaju, donose različita i bitna rešenja za izazove klimatskih promena. Ovo uključuje, na primer, učešće u neformalnom, reproduktivnom i produktivnom radu koji je često u vezi sa brigom za domaćinstvo i zajednicu, čuvanjem semena i zemljišta, prenošenjem tradicionalnih poljoprivrednih znanja i upravljanjem prirodnim resursima kao što su drvo za ogrev i voda. Žene su često ključni donosioci odluka u izboru, korišćenju i odlaganju domaćih proizvoda i uređaja, što utiče na energetska efikasnost i nivo potrošnje domaćinstava. Izveštaj Globalnog udruženja rod i klimatske promene (Global Gender and Climate Alliance) iz 2016 godine *Rodna ravnopravnost i klimatske promene: detaljniji pregled postojećih dokaza*, sadrži stotine primera kako se rodne uloge prepliću sa efektima klimatskih promena, kao i rezultate projekata koji se proaktivno bave rodnom pitanjima, koji uključuju i sledeće:

- Na svetskom nivou samo 12% federalnih ministarstava za zaštitu životne sredine predvode žene, podatak iz 2015. godine.
- U Svetskom veću za energiju, svaki nacionalni odbor ima predsedavajućeg i sekretara koji zastupaju nacionalne interese. Studija o životnoj sredini i rodnoj ravnopravnosti koja je obuhvatila 92 nacionalna odbora utvrdila je da su samo 4% predsedavajućih i 18% sekretara žene, odnosno, 96% vodećih glasova o nacionalnim energetske potrebama su muškarci.
- Žene u proseku čine 43% poljoprivredne radne snage u zemljama u razvoju, a oko

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW, 1979)

Konvencija Ujedinjenih nacija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, poznata kao CEDAW, je važan vodič za unapređenje jednakosti između muškaraca i žena, definišući različite oblasti u kojima su vlade dužne da preduzmu akciju. Važno je istaći da ove obaveze nisu ograničene na postizanje *de jure* jednakosti između muškaraca i žena. Zapravo, pridruživanjem CEDAW-u, 189 vlada se složilo da preduzmu mere za:

- ✓ eliminisanje rodnih predrasuda
- ✓ eliminisanje bilo kog (javnog ili privatnog) ponašanja koje se zasniva na pretpostavljenoj inferiornosti žena i superiornosti muškaraca
- ✓ eliminisanje praksi koje se zasnivaju na stereotipnim ulogama muškaraca i žena
- ✓ prepoznavanje uloga muškaraca i žena u podizanju dece.

(CEDAW, Član 5)

Ukratko, pristupanjem CEDAW-u, vlade su se obavezale da će se baviti strukturama moći zasnovanim na rodnoj pripadnosti i eliminisati osnovne uzroke zbog kojih je rodna nejednakost normalna u našem društvu.

50% u podsaharskoj Africi. Međutim, 2010. godine samo 15% zemljišta u podsaharskoj Africi su u vlasništvu ili pod upravom žena.

- Procenti su uglavnom gori u Aziji – samo 13% vlasnika zemljišta u Indiji su žene, na Filipinima procenat pada na 11%, a u Indoneziji na 9%.
- Jedan od najsveobuhvatnijih i široko citiranih članaka koji istražuje uticaje prirodnih katastrofa na žene i muškarce sugerise da je verovatnije da će žene stradati u prirodnim katastrofama i/ili biti sistematski ubijene u detinjstvu/mladosti u odnosu na muškarce.²

Ovi primeri su jasno povezani sa različitim temama u oblasti politika o klimatskim promenama, uključujući mitigacije, adaptacije i transfer tehnologije. Druge studije su nastojale da istaknu ekonomske troškove rodni nejednakosti, uz naknadne uticaje na otpornost na klimatske promene.

ŠTA JE UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE (*GENDER MAINSTREAMING*)?

Tehnički dokument Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime (UNFCCC) iz 2016. godine definiše uvođenje rodne perspektive (*gender mainstreaming*) u smislu Konvencije, u skladu sa definicijom iz 1997. godine datoj u izveštaju Ekonomskog i socijalnog saveta UN-a (ECOSOC), kao: „... *proces procene uticaja na žene i muškarce bilo koje planirane akcije, uključujući zakone, politike ili programe, u svim oblastima i na svim nivoima. To je strategija za uključivanje prioriteta i iskustava kako žena tako i muškaraca u dizajn, implementaciju, praćenje i evaluaciju politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama, kako bi i žene i muškarci imali jednaku korist od njih i kako ih ne bismo nejednako tretirali. Krajnji cilj je postizanje rodne ravnopravnosti.*“...

ZAŠTO JE UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE (*GENDER MAINSTREAMING*) BITNO?

Kako biste dali efikasne odgovore na klimatske promene, morate razumeti kako rodna neravnopravnost utiče na više problema: pristup i kontrolu resursa, institucionalne strukture, društvene, kulturne i formalne mreže, i procese donošenja odluka.

Stoga uvek imajte na umu da sistematsko uključivanje rodne perspektive u politike i intervencije u oblasti klimatskih promena podrazumeva sledeće:

- ❖ Klimatske politike i akcije su u skladu sa lokalnim kontekstom time što uzimaju u obzir različite perspektive, uloge, prava, potrebe, prioritete i interese muškaraca i žena kao zainteresovanih strana.

² Pogledajte: <http://wedo.org/wp-content/uploads/2016/11/GGCA-RP-FINAL.pdf>

- ❖ Klimatski pristupi će biti efikasniji, delotvorniji, odgovarajući i korisniji kada su i žene i muškarci uključeni u procese kompenzacije i kada su koristi obostrane.;
- ❖ Žene i muškarci imaju jednak pristup mogućnostima, resursima, odlučivanju i koristima od klimatskih akcija i odgovora.;
- ❖ Osnaživanje žena gde postoje razlike u distribuciji moći, resursa, usluga, učešća, prevazilaženja institucionalnih i socio-kulturnih barijera za angažovanje žena.;
- ❖ Uzimaju se u obzir znanja, prioriteti i iskustva i žena i muškaraca.;
- ❖ Ispunjavanje moralnih i zakonskih obaveza prema UN i njenim konvencijama, uključujući Deklaraciju UN o ljudskim pravima i Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena.

Predstavljanje Programa rada o rodnoj ravnopravnosti i integraciji rodnih pitanja u Sporazum iz Pariza u Limi 2014. godine, kao preliminarnog principa za sve klimatske akcije, kao i u vezi sa prilagođavanjem i izgradnjom kapaciteta, ima za cilj povećanje rodne ravnopravnosti kroz politike i praksu, podstičući rodnu ravnopravnost u donošenju odluka, kao i odgovarajući na rodna pitanja u razvoju, implementaciji i praćenju klimatskih politika i aktivnosti.

Stoga, kada je uključen u analize klimatskih promena, rodni pristup promoviše razumevanje kako identiteti žena i muškaraca određuju različite ranjivosti i kapacitete za rešavanje klimatskih promena; takav pristup može takođe pomoći u ublažavanju uzroka klimatskih promena. Integrisanje rodnog pristupa je takođe korisno u dizajniranju i implementaciji politika, programa i projekata koji za cilj imaju veću ravnopravnost i jednakost. Konkretno, rodni pristup doprinosi izgradnji kapaciteta za prilagođavanje i ublažavanje klimatskih promena, jer pruža jasniji i potpuniji prikaz odnosa koji su ljudi izgradili sa ekosistemima.

Kada je uključen u diskusije o razvoju, rodni pristup nastoji da analizira i razume različite uloge i odgovornosti muškaraca i žena, stepen i kvalitet njihovog učešća u odlučivanju, kao i njihove potrebe i stavove.

UČEŠĆE I PREDSTAVLJANJE ŽENA U PROCESIMA ODLUČIVANJA

Jednak pristup donošenju odluka je presudan korak ka postizanju rodne ravnopravnosti.

Istraživanja pokazuju da

ravnopravno učešće žena i muškaraca u donošenju odluka o klimatskim promenama može pružiti iskustva

Žene kao pokretači pozitivnih promena

Doprinos žena u proizvodnji hrane, upravljanju zajednicom, upravljanju prirodnim resursima i biodiverzitetom, edukaciji dece i brizi o porodici je ključan za razvoj. One su sakupljači goriva i vode za svoje porodice, a korisnici energije za pripremu hrane i negu bolesnih. U zemljama u razvoju, one se značajno angažuju u poljoprivrednoj proizvodnji, kako plaćenju tako i neplaćenju... Dakle, prepoznavanje i podržavanje doprinosa i potreba žena je od suštinskog značaja za društveno-ekonomski razvoj.

koja su neophodna za politike klimatskih promena i koja uključuju socijalnu jednakost i odražavaju i služe potrebama društva. Studija iz 2005. godine pokazala je da će zemlje sa većim brojem žena u svojim nacionalnim zakonodavnim telima verovatnije odobriti ekološke sporazume.³

Istraživanja⁴ su 2012. godine pokazala da zemlje u kojima su žene bliže muškarcima u statusu, pravima i mogućnostima imaju manje emisije ugljen-dioksida po glavi stanovnika, kada se kontrolišu drugi faktori. Zaključci ovih istraživanja ukazuju na to da naponi za unapređivanje rodne ravnopravnosti širom sveta mogu doprineti naporima da se zaustave globalne klimatske promene i uopšteno degradacija životne sredine. Pokazalo se da uvažavanje rodne ravnopravnosti povećava efikasnost politika kako u razvijenim tako i u zemljama u razvoju. Na primer, u Irskoj i Velikoj Britaniji, politike upravljanja komunalnim otpadom generalno ignorišu „različita shvatanja i prioritete“ žena, te su stoga manje efikasne.

RAZMATRANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI UKLJUČENO U TEMATSKO OBLASTI

Četiri oblasti su identifikovane kao ključni elementi odgovora na klimatske promene: mitigacija, adaptacija, prenos tehnologije i finansiranje. Prve dve oblasti su povezane sa pojavnim oblicima klimatskih promena; a druge dve sa sredstvima za postizanje razvojnih ciljeva. **Mitigacija** podrazumeva proces smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte nastalih usled ljudskih aktivnosti, kao što su na primer emisija od sagorevanja fosilnih goriva, kao i smanjivanje šuma, sa ciljem stabilizacije koncentracije ovih

2014, COP20: Odluka 18/CP.20 Program rada u oblasti rodne ravnopravnosti iz Lime

Program rada u oblasti rodne ravnopravnosti iz Lime imao je za cilj da unapredi dve ranije odluke o ravnopravnosti polova/ženskom učešću kroz usmeravanje na implementaciju rodno odgovornih klimatskih politika. Odluka 18/CP.20 predlaže:

- Pregled implementacije svih rodni mandata sekretarijata UNFCCC.
- Obuke i podizanje svesti delegata o rodno odgovornoj klimatskoj politici.
- Trening i podizanje kapaciteta delegatkinja.
- Dve radne sesije o rodu (u vezi sa mitigacijom, tehnologijom, adaptacijom i izgradnjom kapaciteta) na 42. i 44. sastanku Pomoćnog tela za implementaciju (PTI).
- Izlaganja zemalja na ovim sesijama.
- Naučni izveštaj sekretarijata o smernicama za uključivanje rodni pitanja u aktivnosti za suzbijanje klimatskih promena.
- Imenovanje više kontakt osobe za rodnu ravnopravnost u UNFCCC sekretarijatu.

³ Pocket Guide to Gender Equality under the UNFCCC, European Capacity Building Initiative (ecbi), 2017.

⁴ Ibid.

gasova na bezbednom nivou. **Adaptacija** (prilagođavanje) uključuje niz aktivnosti za smanjenje ranjivosti i izgradnju otpornosti u ključnim sektorima, kao što su upravljanje vodama, poljoprivreda i ljudska naselja. U okviru kolektivnih napora za rešavanje klimatskih promena pažnju takođe treba posvetiti **novim i poboljšanim tehnologijama i inicijativama za finansiranje** na svim nivoima.

Sporazum sa 16. zasedanja članica Okvirne konvencije UN o promeni klime (COP16) iz Kankuna označio je važnu prekretnicu za uvođenje rodne perspektive u (*gender mainstreaming*) pregovore, posebno u oblastima adaptacije i izgradnje kapaciteta. Odluka 1/CP.16 o 'zajedničkoj viziji' za klimatske akcije prepoznaje da su rodna ravnopravnost i efikasno učešće žena važni za klimatske akcije u svim oblastima klimatskih promena. Ostale ključne odluke po tematskim oblastima su prikazane u nastavku.

ADAPTACIJA

Mere adaptacije smanjuju ranjivost i povećavaju otpornost na trenutne i očekivane klimatske rizike na nacionalnom, regionalnom i nivou zajednice. Nejednaka raspodela prava, resursa i moći ograničava sposobnost mnogih ljudi da preduzmu mere koje će uticati na klimatske promene, sa različitim ograničenjima i uticajima na žene i muškarce. Na primer, u Vijetnamu, domaćinstva na čijem čelu su žene su u nepovoljnijem položaju kada govorimo o obezbeđivanju dovoljne količine vode za poljoprivrednu proizvodnju.

Ukoliko razmatrate mere adaptacije tri ključne stvari koje treba da imate na umu su:

- Rodno ravnopravno učešće u donošenju odluka;
- Izgradnja kapaciteta stručnjaka/kinja za rodnu ravnopravnost i mere adaptacije;
- Razmena znanja među zemljama o rodnim pitanjima u Nacionalnim planovima adaptacije (NAP).

MITIGACIJA

Mere mitigacije smanjuju doprinos ljudskih aktivnosti klimatskim promenama (kroz smanjivanje emisije gasova sa efektom staklene bašte). Rodna ravnopravnost je ključno pitanje u svim merama za ublažavanje klimatskih promena. Razumevanje razlika između muškaraca i žena u radnim ulogama, korišćenju energije i infrastrukture i pristupu resursima ključno je za razvoj politika i aktivnosti za smanjenje korišćenja energije sa visokim emisijama, kao i za podsticanje niskih emisija ugljen-dioksida u transportu, poljoprivredi, korišćenju zemljišta, i šumarstvu. Postoje značajni dokazi o ključnoj ulozi koju žene imaju u aktivnostima koje podržavaju mere mitigacije, na primer, u malim poljoprivrednim proizvodnjama i proizvodnji hrane. Žene sa svojim različitim ulogama liderki u zajednici, poljoprivrednica, preduzetnica, proizvođačica i rukovoditeljki domaćinstava predstavljaju snažan pokretač promena u rešavanju klimatskih promena i važan su akter u implementaciji praksi sa niskim emisijama ugljen-dioksida u razvijenim i zemljama u razvoju.

TRANSFER TEHNOLOGIJE I RAZVOJ

Pitanja rodne ravnopravnosti su važna kako bi se osiguralo da žene i muškarci imaju jednak pristup tehnologijama prilagođenim klimatskim uslovima i ekonomskim mogućnostima koje mogu proizaći iz poboljšanih mera mitigacije. Da bi se postiglo gore navedeno, neophodno je prevazići niz barijera kako bi se olakšalo angažovanje žena u ovom sektoru. Tehnološke inovacije i njihova upotreba se najčešće posmatraju kao „muški posao“. Međutim, u mnogim zemljama u razvoju tradicionalno je posao žena da obezbede ogrev, hranu i prihode za svoje i potrebe svoje dece. Stoga ima smisla angažovati žene u dizajniranju i lokalnoj proizvodnji energetske tehnologije koje odgovaraju potrebama zajednice i koje su prilagođene potrebama njihovih domaćinstava i novcu kojim raspolažu.

Takođe, u energetske sektoru, na primer, žene i muškarci imaju različite energetske uloge, potrebe i prioritete. Muške energetske potrebe najčešće uključuju komercijalni i industrijski razvoj velikog obima, dok potrebe žena uglavnom za prioritet imaju pristup energiji za potrebe kuvanja, potrebe porodice ili zajednice ili kućne, male i često neformalne proizvodnje.⁵

Ulaganja u energiju sa niskim emisijama i tehnologije koje su rodno odgovorne doprinose dostupnosti muškaraca i žena savremenim i čistim oblicima energije za osvetljenje, kuvanje, grejanje i hlađenje, pumpanje, transport, komunikaciju i druge produktivne namene. Ona povećavaju ekonomičnu efikasnost i produktivnost uz manje vremena i fizičkog napora utrošenog na osnovne životne aktivnosti, poput sakupljanja drva za ogrev, time što se ne fokusiraju na visokotehnološka i skupa rešenja, već na odgovarajuće, bezbedne, ekološke i društvene tehnologije koje su prilagođene potrebama žena i zajednice i zasnivaju se na već postojećim tradicionalnim tehnologijama i kapacitetima. Ovakva ulaganja takođe stvaraju nove mogućnosti i nova tržišta za privatne proizvođače, naročito za mikro, mala i srednja preduzeća u vlasništvu žena.⁶

FINANSIRANJE

Pristupi finansiranju u oblasti klimatskih promena treba da budu dizajnirani tako da rešavaju, a ne da produbljuju nejednakosti između polova. Žene i dalje imaju nejednak pristup političkoj moći, ekonomskim resursima, zakonskim pravima i vlasništvu, bankarskim kreditima i tehničkoj obuci. Kako bi se nejednakosti rešile uz pomoć finansiranja u oblasti klimatskih promena, treba zahtevati konkretne rodne analize, ne samo broj korisnika uključenih u projekat, već i podatke kako je projekat planiran, koje su prioritete

⁵ Thorsen, K., Cecelski, E., Wiik, C. & Oparaocha, S. (2011). Gender Equality in Financing Energy for All. Norwegian Agency for Development Cooperation. Oslo.

⁶ World Bank (2011). Gender and Climate Change: Three Things You Should Know. Washington, DC.

aktivnosti i ko ima pristup i kontrolu nad resursima. Pristup klimatskim fondovima je izazov koji ima različite implikacije za žene i muškarce. Na primer, gotovo je nemoguće da se lokalne ženske grupe i lokalne organizacije koje se bave projektima u oblasti mitigacije i adaptacije direktno akredituju pri Green Climate Fund (GCF) ili pri nekom drugom značajnom finansijskom mehanizmu, i obično se projekti koje ženske grupe sprovode smatraju isuviše malim da bi zadovoljili zahteve podrške. Ovaj pristup može zanemariti mnoga održiva rešenja koja zahtevaju finansiranje da se prošire. Rodno odgovorni pristupi bi uključivali, na primer, pružanje dugoročnih i povoljnih kreditnih linija za preduzetnice i rešavanje potreba

RODNA RAVNOPRAVNOST U PARISKOM SPORAZUMU O KLIMI

Sporazum iz Pariza o klimi, usvojen 2015. godine na COP21 predstavlja važan trenutak u istoriji uključivanja rodni pitanja u UNFCCC. Sporazum iz Pariza, kao veliki korak za međunarodno angažovanje u oblasti klimatskih promena, integrisao je rodnu ravnopravnost u sledeće oblasti:

- ❖ **Preambula:** *“Priznajući da su klimatske promene zajednička briga celog čovečanstva, strane bi trebalo da, kada preduzimaju mere za rešavanje klimatskih promena, poštuju, promovišu i razmatraju svoje obaveze vezane za ljudska prava, pravo na zdravlje, prava autohtonih naroda, lokalnih zajednica, migranata, dece, osoba sa invaliditetom i osoba u ranjivim situacijama i pravo na razvoj, kao i **ravnopravnost polova, osnaživanje žena i međugeneracijsku jednakost.**”*
- ❖ **Adaptacija:** *Strane potvrđuju da "mere adaptacije treba da se zasnivaju na potrebama država i uključuju **rodno odgovorne**, participativne i potpuno transparentne pristupe ...”*
- ❖ **Izgradnja kapaciteta:** *“Izgradnja kapaciteta treba da se vodi naučenim lekcijama, uključujući i onim iz aktivnosti na izgradnji kapaciteta u okviru Konvencije, i treba da bude efikasan i iterativan proces koji je participativan, multisektorski i **rodno osetljiv.**”*

zajednice za ulaganja u vezi sa mitigacijom.

PODIZANJE KAPACITETA

Obzirom na opšti značaj i širok niz mandata za integraciju rodne politike u politiku klimatskih promena, od ključnog je značaja jačanje kapaciteta i sposobnosti institucija, donosilaca odluka i praktičara na međunarodnom, nacionalnom i lokalnom nivou o dizajniranju i implementaciji rodno osetljive klimatske politike. Ovo podrazumeva razvoj i deljenje ključnih alata, metodologija i pristupa kako bi se inicijative spustile sa globalnih na lokalne kontekste.

SMERNICE ZA UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE (*GENDER MAINSTREAMING*) U PROGRAME/IDEJE U OBLASTI KLIMATSKIH PROMENA

TRI KLJUČNE STVARI

Žene su nesrazmerno osetljivije na efekte prirodnih katastrofa i klimatskih promena tamo gde njihova prava i društveno-ekonomski status nisu jednaki onim koji imaju muškarci, i tamo gde imaju manje glasa i uticaja od muškaraca u oblikovanju politika i prioritizaciji korišćenja klimatskih sredstava.

O snaživanje žena je važan element u izgradnji klimatske otpornosti.

Putevi razvoja sa niskim emisijama mogu biti efikasniji i pravičniji tamo gde su dizajnirani koristeći rodno informisan pristup. Milijarde žena širom sveta donose odluke svakog dana koje utiču na količinu ugljen-dioksida koji se pušta u atmosferu.

Da bi vaša ideja/predlog projekta uključio rodnu perspektivu, uz poštovanje komplementarnih uloga žena i muškaraca sa ciljem postizanja rodne ravnopravnosti, pobrinite se da uradite sledeće:

- ✓ Procenite različite posledice projektne intervencije na žene i muškarce od samog početka;
- ✓ Osigurajte da su ove procene proizvod ekspertske rodne analize i konsultacija sa ženama i muškarcima;
- ✓ Proaktivno tragajte za i konsultujte se sa ženskim organizacijama i liderkama u okviru zajednice kada birate partnere;
- ✓ Na osnovu analize, definišete željene ciljeve za uključivanje rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena u planove i budžete politika i programa;
- ✓ Osigurajte da žene jednako i aktivno učestvuju u projektu zajedno sa muškarcima i da im je omogućeno da preuzmu liderske pozicije tokom ciklusa upravljanja programom;
- ✓ Pratite i evaluirate uticaje na rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena koristeći rodno senzitivne indikatore.

Pored toga, dok radite rodnu analizu svog projekta/ideje, trebalo bi da imate odgovore na sledeća pitanja:

- Koji muškarci i koje žene imaju moć u ovoj zemlji/zajednici?
- Ko poseduje i kontroliše resurse?
- Ko donosi odluke?
- Ko određuje agendu/dnevni red?
- Ko dobija a ko gubi u procesu razvoja?

Istovremeno, sve vreme budite svesni sledećih rodno zasnovanih razlika:

- Razlika u životu siromašnih žena i muškaraca u datoj oblasti;
- Različitih uloga, veština, kapaciteta i težnji žena i muškaraca;
- Podele rada između muškaraca i žena;
- Različitih nivoa učešća i liderskih pozicija koji pripadaju ženama i muškarcima;
- Prepreka koje nejednaki rodni odnosi predstavljaju za razvoj žena u konkretnoj sredini.

PRIMERI DOBRE PRAKSE

RODNA RAVNOPRAVNOST I UPRAVLJANJE OTPADOM⁷:

U mnogim urbanim područjima u jugoistočnoj Aziji, upravljanje otpadom predstavlja značajan izazov. Nepravilno upravljanje otpadom na otvorenim deponijama ili akumulacija otpada u vodnim putevima uzrokuje zagađenje, može zagađiti vodu za piće i zemljište, a proizvodi i štetne gasove koji se puštaju u atmosferu. Naponi za regulisanje sakupljanja, reciklaže i pravilnog skladištenja otpada retko uzimaju u obzir neformalne sisteme upravljanja otpadom na koje jako utiču rodne uloge. Na nivou domaćinstva uglavnom su žene te koje odlučuju koji će prehrambeni proizvodi kupiti i kako se odlaže kućni otpad. Upravljački ciklus može biti efikasniji ukoliko se muškarci, žene i njihova deca informišu o sortiranju otpada putem odgovarajućih kanala (npr. televizije, radija, časopisa koji čitaju oba pola, škola, itd.) i ukoliko se u domaćinstvima postave odvojene kante. Lokalne deponije mogu pružiti ženama i njihovim porodicama mali dodatni prihod dok stimulišu odvajanje i recikliranje otpada. Nasuprot tome, napori žena da vrše selekciju otpada na nivou domaćinstva su uzaludni ako se isto ne uradi u urbanim sredinama. Otpad koji je možda već bio odvojen na nivou domaćinstva, može se ponovno mešati tokom transporta na gradske lokacije ili deponije, što čini upravljanje otpadom neefikasnijim. Osim toga, u azijskim gradovima sakupljači otpada su često siromašne žene i deca čiji napori za sortiranje otpada nisu prepoznati i koji su izloženi nebezbednim uslovima rada.

„1 MILION ŽENA⁸“:

Inicijativa za ublažavanje klimatskih promena u Australiji, „1 Milion Žena“, osnovana u Sidneju, bavi se moći žena da donose odluke kako bi se smanjila potrošnja i otpad, doprinoseći uštedi energije i time smanjujući emisije ugljen-dioksida. Ova kampanja ima za cilj da informiše građane da je moguće preduzeti male korake u svakodnevnom životu koji će imati uticaj u borbi protiv klimatskih promena. Do sredine 2015. godine organizacija je stupila u kontakt sa preko 202.000 žena koje su se obavezale da će smanjiti emisije gasova sa efektom staklene bašte tako što će biti svesne uticaja na klimu u svojoj svakodnevnoj potrošnji i upravljanju otpadom. Inicijativa ima za cilj da ima milion žena članica, što ima potencijal da smanji više od milion tona emisije CO₂ – što je srazmerno sklanjanju 240.000 automobila sa puta na godinu dana.

UVOĐENJE RODNE PERSPEKTIVE (GENDER MAINSTREAMING) U PROCESE PLANIRANJA GRADSKOG PREVOZA U BEČU⁹:

Održivi urbani razvoj i planiranje pruža jedinstvenu priliku gradovima da rade na razvoju niskih emisija ugljen-dioksida, a istovremeno poboljšavaju adaptaciju i otpornost. On može oblikovati urbane prostore koji omogućavaju ljudima da se druže, ali takođe može i da produbi nejednakosti i ograničenja, tako da je takođe veoma relevantan za razmatranje i odgovaranje na socijalnu i rodnu ravnopravnost. Bečka strategija uvođenja rodne ravnopravnosti bazirana je na pet principa: rodno osetljiv jezik; sakupljanje i analiza rodno senzitivnih podataka; jednak pristup i korišćenje usluga; ravnopravno uključivanje žena i muškaraca u donošenje odluka; i jednak tretman integrisan u upravljačke procese. Grad je usvojio smernice za „siguran grad“ i sproveo participativno rodno osetljivo planiranje za uređenje javnih prostora, javnih i privatnih zgrada u nekoliko okruga. Znatno broj vodiča i izveštaja o

⁷ Za više informacija pogledajte

[http://www.scpclearinghouse.org/sites/default/files/15_sustainable societies in south east asia.pdf](http://www.scpclearinghouse.org/sites/default/files/15_sustainable_societies_in_south_east_asia.pdf)

⁸ Za više informacija pogledajte <https://www.1millionwomen.com.au/>

⁹ Za više informacija pogledajte <https://www.wien.gv.at/english/administration/gendermainstreaming/>

praćenju rodne ravnopravnosti je dostupan. Kao deo strategije, Odeljenje za uvođenje rodne perspektive (*gender mainstreaming*) analiziralo je ko ima koristi od sredstava i usluga, i bavi se pitanjima da li takva distribucija resursa podriva ili unapređuje rodnu ravnopravnost, kao i rodno osetljivim planiranjem saobraćaja i urođnjavanjem urbanog razvoja i urbanističkog planiranja.

ŠVEDSKA – PRIKUPLJANJE PODATAKA RAZVRSTANIH PO POLU UNAPREĐUJE ISTRAŽIVANJA I POLITIKE U OBLASTI TRANSPORTA¹⁰

Tokom 2001. godine, Švedsko transportno odeljenje je priznalo da postoje nejednakosti između žena i muškaraca u zapošljavanju u transportnom sektoru (na primer, većina ljudi na rukovodećim pozicijama su bili muškarci) i predložilo integraciju rodne analize u švedsku transportnu politiku i administrativne prakse Švedske. Da bi unapredili stvaranje rodno ravnopravnog sistema drumskog saobraćaja koji je dizajniran da ispuni potrebe i žena i muškaraca, istraživači/ce su razvrstali/e podatke o transportu prema polu. Istraživači/ce su otkrili/e da među zaposlenima veći procenat žena (18%) u odnosu na muškarce (14%) koristi javni prevoz. Takođe su primećene i druge razlike.

Nakon toga, u planiranju nove transportne rute u oblasti Skane (najjužnija švedska provincija), planeri su kao prioritetne postavili rute koje doprinose jačanju i razvoju lokalnih regionalnih tržišta rada za žene, pošto su ovi regioni geografski manji, u odnosu na rute koji geografski šire tržište rada za muškarce. Švedska uprava za puteve takođe je naglasila potrebu za transprotnim sistemom koji unapređuje rodnu ravnopravnost, i da se u procese planiranja uzima u obzir da žene preuzimaju veću odgovornost za rad u domaćinstvu i negu dece i starijih osoba u odnosu na muškarce.

¹⁰ Za više informacija pogledajte <http://genderedinnovations.stanford.edu/case-studies/transportation.html#tabs-2>